

**Program Aktywności Lokalnej dla rodzin zastępczych spokrewnionych
i niezawodowych z terenu Gminy Miejskiej Kraków, w szczególności z Dzielnicy XVIII
Nowa Huta oraz Dzielnicy III Prądnik Czerwony**

Planowany obszar działania wraz z diagnozą problemów

Miasto Kraków jest podzielone na 18 dzielnic pomocniczych. Liczy 758 992 mieszkańców (stan na 31.12.2013 r. Biuletyn Statystyczny Miasta Krakowa; <http://krakow.stat.gov.pl/>). Dzielnica XVIII (Nowa Huta) obejmuje największą powierzchnię miasta – 6552,52 hektarów, dzielnica III (Prądnik Czerwony) jest dziesięciokrotnie mniejsza (638,81 hektarów), ale jednocześnie jest trzecia pod względem gęstości zaludnienia wśród dzielnic Krakowa (72,5 osoby na hektar). Łączna liczba mieszkańców obu dzielnic wynosi 102 656 osób, w tym w dzielnicy III mieszka 46 321 osób (45,12%). W Krakowie funkcjonuje 416 rodzin zastępczych wychowujących 505 dzieci, w tym 308 rodzin zastępczych spokrewnionych i 108 rodzin zastępczych niezawodowych. W dzielnicach III i XVIII działa łącznie 65 rodzin zastępczych, w tym 48 spokrewnionych i 17 niezawodowych (bazy danych MOPS).

Prawie 90% rodzin zastępczych spokrewnionych tworzą dziadkowie. Niemalże połowa z opiekunów jest w wieku pomiędzy 56 a 64 rokiem życia, aż 32 % ma więcej niż 66 lat, a 8 % przekroczyło 75 rok życia. W przypadku rodzin zastępczych niezawodowych osoby niespokrewnione z dziećmi stanowią 40% ogółu rodzin zastępczych, pozostałe osoby to wujostwo i dalsza rodzina dzieci. Struktura wieku w tej grupie opiekunów przedstawia się następująco: 62 % stanowią osoby w wieku 36-55 lat, a powyżej 66 roku jest tylko 2 % osób (dane MOPS-u). W związku z tym, że są to osoby w wieku aktywności zawodowej ich źródłem dochodu jest praca zarobkowa, a co za tym idzie sytuacja materialna rodzin jest zazwyczaj lepsza niż w przypadku rodzin spokrewnionych.

Różnica wieku rodziców zastępczych, status materialny oraz codzienne problemy rodzin są istotnymi zmiennymi mającymi wpływ na radzenie sobie z wychowaniem powierzonych im dzieci z uwagi na różnice w sposobach i możliwościach docierania do informacji i ich organizowania, różnice w hierarchii wartości, akceptowalnych metodach wychowawczych, dostępności do dóbr i usług. Nie wszystkie rodziny mają wewnętrzne zasoby, aby zminimalizować niekorzystny wpływ wymienionych czynników i z powodzeniem sprawować pieczę nad powierzonymi im dziećmi. Potrzeba wsparcia tych rodzin zdecydowała o przygotowaniu programu skierowanego do dwóch grup rodzin zastępczych: spokrewnionych i niezawodowych.

Obydwie grupy mają podobne problemy wychowawcze, ale ich źródła są nieco odmienne. W przypadku rodzin spokrewnionych częstym powodem problemów w rodzinie jest konflikt pokoleń. Różnica wieku nierzadko utrudnia zrozumienie przez dziadków potrzeb, wartości i odmiennego stylu życia dzieci, w szczególności dorastającej młodzieży, a od strony wychowanków akceptację wymagań stawianych przez rodziców. Tym samym rodziny te są szczególnie narażone są na ryzyko występowania konfliktów, z którymi samodzielnie nie zawsze potrafią sobie poradzić. Istotnym czynnikiem utrudniającym osiągnięcie powodzenia procesu wychowawczego jest również wspólne zamieszkiwanie rodziców dzieci

pozbawionych praw rodzicielskich. Różnica zdań, sprzeczne zachowania czy wymagania rodziców zastępczych i biologicznych utrudniają internalizację norm u dzieci, są źródłem negatywnych emocji i frustracji obu stron. Dodatkowo część rodzin musi sobie poradzić z niepełnosprawnością wychowanka, który zwykle wymaga dodatkowego czasu poświęconego na leczenie, rehabilitację i rewalidację (w Krakowie 35 rodzin zastępczych wychowuje dziecko niepełnosprawne, w tym w dzielnicach III i XVIII jest 8 takich rodzin). Z tej przyczyny rodziny zastępcze wychowujące dziecko niepełnosprawne mają ograniczone możliwości rozwijania i pielęgnowania relacji społecznych, są w wyższym stopniu zagrożone izolacją społeczną. Jeśli jeszcze występuje w rodzinie niski status materialny, wpływa on znacząco na możliwości zaspokojenia potrzeb dzieci, co dodatkowo utrudnia realizację zadań rodzicielstwa zastępczego.

Wiek, sytuacja materialna, niepełnosprawność dziecka, trudności opiekuńczo-wychowawcze i inne czynniki wpływające na kondycję rodziny są przez rodziny zastępcze dostrzegane. Jednak skutki jakie wywołują oraz zasoby, którymi poszczególne rodziny dysponują nie wystarczają, aby je skutecznie i efektywnie rozwiązywać bez wsparcia zewnętrznego. Społeczność jaką tworzą rodziny zastępcze w Krakowie nie wykorzystwała dotychczas swoich wewnętrznych możliwości wspierania poszczególnych rodzin, dlatego MOPS podjął inicjatywę organizacji ww. społeczności, aby wykorzystać ich wspólny potencjał, a tym samym w przyszłości umożliwić im samodzielne rozwiązywanie własnych problemów.

Opis grupy docelowej i planowane wobec niej działania

Grupą docelową Programu Aktywności Lokalnej (dalej „Programu”) są 2 grupy rodzin zastępczych: spokrewnione i niezawodowe z terenu Gminy Miejskiej Kraków, w szczególności z Dzielnicy XVIII Nowa Huta oraz Dzielnicy III Prądnik Czerwony.

W rodzinach zastępczych spokrewnionych wychowuje się łącznie 379 dzieci, w rodzinach niezawodowych jest ich 126. Struktura wieku wychowanków w obu tych grupach jest podobna. 40% dzieci z rodzin spokrewnionych ma mniej niż 12 lat, dzieci w wieku 13-15 i 16-18 stanowią odpowiednio po 30%. Średnia wieku dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych niezawodowych jest tylko nieco wyższa – dzieci do 12 roku życia jest 44%, dzieci w wieku 13-15 lat 32% a 16-18 – 34%.

Z analizy danych będących w zasobach MOPS wynika, że 17% dzieci umieszczonych w spokrewnionych rodzinach zastępczych ma zdiagnozowane zaburzenia zachowania i emocji, 27% ma trudności w nauce, a prawie 20% trudności wychowawcze w szkole. 8% dzieci umieszczonych w tych rodzinach jest leczonych psychiatrycznie, u 2% odnotowano informację o spożywaniu alkoholu lub innych środków psychoaktywnych, 7% podopiecznych spokrewnionych rodzin zastępczych jest zagrożonych demoralizacją.

Zaburzenia zachowania i emocji występują u 18% dzieci z rodzin zastępczych niezawodowych (5% spożywało alkohol lub inne środki psychoaktywne, 12% jest zagrożonych demoralizacją a 6% jest leczona psychiatrycznie). 25% dzieci ma trudności w nauce, 15% problemy wychowawcze na terenie szkoły. Nasilenie występowania problemów rozwojowych i opiekuńczo-wychowawczych w obydwu typach rodzin nie różni się zatem znacząco. Jednocześnie znacznie więcej osób usamodzielnianych z rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka kontynuuje naukę na studiach wyższych (5% osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze, inne niż rodzinny dom dziecka i 33% osób opuszczających rodziny zastępcze) lub kształci się w szkołach policealnych (11% placówki, 15% rodziny zastępcze). Także znacząco częściej wychowankowie rodzin zastępczych mają uregulowaną sytuacją mieszkaniową – 56% posiada własne

mieszkanie/dom albo zamieszkuje w lokalu, którego są najemcą lub figurują w umowie najmu, podczas gdy u osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze sytuacja ta występuje jedynie w 28% przypadków. Już te wskaźniki pokazują, że rodzinom zastępczym, pomimo trudności, w większym stopniu udaje się pokierować aktywnością wychowanków w kierunku zdobywania wyższych kwalifikacji i wykształcenia i zapewnić im lepszy start życiowy. Warto zatem wspierać je w pełnieniu swojej roli.

Celem głównym Programu jest poprawa warunków funkcjonowania społeczności rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych w Krakowie, w szczególności rodzin zastępczych działających na terenie Dzielnicy III i XVIII.

Cele szczegółowe:

1. Wzmocnienie zdolności rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych do samodzielnego rozwiązywania problemów i trudności życiowych.
2. Wyrównywanie szans dzieci objętych pieczęcią zastępczą z rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych.
3. Budowanie poczucia tożsamości rodzin tworzących społeczność rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych w Krakowie.

W ramach działań Programu zaplanowano:

1. Organizację usług wspierających animację lokalną.
2. Organizację poradnictwa i wsparcia indywidualnego oraz grupowego w zakresie podnoszenia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno-zawodowych.
3. Organizację treningów kompetencji i umiejętności społecznych
4. Organizację poradnictwa specjalistycznego.
5. Organizację wolontariatu.
6. Uruchomienie siedziby Programu.

Rezultaty:

1. Rezultaty twarde:
  - 1) 50 rodzin zastępczych uczestniczy w Programie.
  - 2) 40% dzieci rodzin korzystających z Programu poprawia wyniki w nauce.
  - 3) 10 rodzin zastępczych podejmie działania na rzecz społeczności rodzin zastępczych w Krakowie.
2. Rezultaty miękkie:
  - 1) 20% rodzin zastępczych wzmacnia swoje kompetencje opiekuńczo-wychowawcze.
  - 2) U 25% dzieci uczestniczących w Programie, w tym niepełnosprawnych wzrasta samoocena.

Planowany czas i ramowy harmonogram realizacji Programu:

10.2014 r.- 06. 2015 r. – rekrutacja uczestników.

10.2014 r. - 06.2015 r. – praca z uczestnikami.

06.2015 r. – zakończenie Programu w projekcie „Pora na aktywność”.

Źródła finansowania

Program został ujęty w budżecie projektu systemowego „Pora na aktywność”. Działania będą współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Podział odpowiedzialności za realizację Programu

Zadania Programu realizowane będą poprzez Instrumenty Aktywnej Integracji przez specjalistów tj.: psychologów, pedagogów, prawnika, instruktorów i trenerów zajęć grupowych przy wsparciu animatora lokalnego zatrudnionych przez podmiot, któremu zostanie powierzone w drodze zlecenia zadania publicznego prowadzenie Programu. Animator lokalny będzie odpowiedzialny za organizację działań wobec grupy docelowej, uczestnictwo w rekrutacji do poszczególnych form zajęć, współpracę z pracownikami MOPS oraz zajmującymi się bezpośrednio sprawami świadczeń z pomocy społecznej, a także prowadzeniem pracy socjalnej dla uczestników Programu. Siedzibą Programu będzie lokal wskazany przez podmiot, któremu Gmina Miejska Kraków zleci prowadzenie Programu.